

UMĚLECKÉ PROJEVY AUSTRALSKÝCH DOMORODCŮ

PŘEDNÁŠKA 7 – části kapitol 6 a 13 v Hiscock, P. 2008.
Archaeology of Ancient Australia. London: Routledge.

ÚVOD

- Co je to skalní umění?
- Jak se dá skalní umění klasifikovat?
- Příklady různých druhů skalních maleb a rytin
- Jak se datuje stáří skalního umění?
- Skalní rytiny na poloostrově Burrup

CO JE TO SKALNÍ UMĚNÍ?

John Mulvaney: “Aboriginal rock art is the pictorial record of Australia’s human past – the encrypted beliefs of hundreds of generations of people, the images of their spiritual and earthly world, their material possessions, and their sense of personal and group identity – fragments of prehistory located in place”.

„Skalní umění domorodců je obrazový záznam australské minulosti – zakódované náboženské systémy stovek generací, vyobrazení jejich duchovního a světského života, jejich osobní věci, a jejich chápání osobní a skupinové identity – útržky prehistorie lokalizované na specifických místech“.

„The Climbing Man“,
poloostrov Burrup

Tasmánský tygr
(*Thylacine*)

Rentgenová malba, národní park
Kakadu, Arnhémská země

Lightning Brothers
(„bratři blesku“)
Tjabuinji a Jagtjadbulla

Člověku podobná
bytost, Viktorie

4
Předkové (ancestral beings)

Tvorba skalního umění

- Dva hlavní způsoby:

1. Vyťukávání (pecking) rytin

2. Aplikace pigmentu nebo včelího vosku

Hematit – krevet (Fe₂O₃) - červený

Siderit – ocelek (FeCO₃) – žlutý

Goethit (FeO(OH)) – žlutý nebo hnědý

Limonit – hnědel (FeO(OH).nH₂O) - žlutý nebo hnědý

Obrysy (stencils)

- Vyobrazování skutečného předmětu.
- Nejčastěji to jsou ruce, ale mohou být vyobrazeny i zvířata, rostliny nebo artefakty
- Tradiční chování domorodců v Arnhémské zemi – obrys ruky je chápaný jako ceremoniální podpis – přesně řečeno tedy nejde o umění, ale o ceremoniální ztotožnění s místem.

Klasifikace skalního umění

Abstraktní a naturalistický styl

Nejstarší umění, 13-42 000 BP

Skalní umění na skalní desce ze
zříceného stropu, Carpenter's
Gap, 42 kya

Koonalda
Cave,
Nullarbor
Plain,
>20 000 BP

Bradshaw styl, Kimberley,
cca. 17,000 BP

Early Man, Cape York, cca. 13 000 BP

- Dynamická fáze (Dynamic phase) - mezi 10-20,000 BP – lidé jsou často vyobrazeni s oštěpy se zpětnými háčky, bumerangy, sekyrami a taškami
- Dynamické postavy často mají oblečení a ozdoby – nápažníky (arm bands) a propracované ozdobné pokrývky hlavy (headdresses).

- Lidé nebo nadpřirozené bytosti, které vypadají jako lidé?
- Je možné, že tyto malby vyobrazují zbraně a oblečení, které se používaly v pleistocénu, ale nedochovaly se do současnosti
- Malby stylu Dynamic vyobrazují rozmanitou a propracovanou materiální kulturu (v porovnání s historickou kulturou)

- Změny ve skalním umění zaznamenávají změny v materiální kultuře:
 - Bumerangy vyobrazené v dynamických malbách se v Arnhémské zemi nepoužívaly recentně
- Ideologie a společenský život jsou také vyobrazeny – oblečení a pokrývky hlavy – často velkých rozměrů a propracované

- Neexistující bytosti také bývají vyobrazeny
- Dynamické umění – část-člověk & část-zvíře
- Nazvané 'therianthropes' C. Chippindalem
- Jsou vyobrazeni, jak sledují lidi, běží s nimi, & někdy je napadají a zabíjí.

- Je možné, že theriantropové (proměněný člověk do zvířete) reprezentují stvořitelské bytosti a síly
- Podle Chippindala theriantropové představují vyobrazení halucinací při změněném stavu vědomí (altered state of consciousness)

Wandjina malby

Vyobrazení tvůrčích bytostí,
kteří stvořili krajinu a její
obyvatele v době
„Dreamtime“ (tj. v době
stvoření světa)

Oděv

- Znamky oděvu v pleistocenním skalním umění v severní Austrálii
- Většinou vypadá jako ozdobný oděv
- Pleistocenní Tasmánci vyráběli oblečení během LGM
- Oblečení bylo nutné, když teploty klesly pod jistou hranici (zvláště když se vezme v úvahu wind chill)
- V holocénu lidé pravděpodobně přestali používat oblečení
- Některé technologie (kostěné hroty a škrabadla na opracování kůží) také mizí na konci LGM

Dřevěné zbraně v
severoaustralském skalním
umění >17 000 BP?

- Malba Evropana na koni – pravděpodobně německý průzkumník Ludwig Leichhardt, který byl prvním Evropanem v této oblasti v roce 1845.
- Leichhardt záhadně zmizel z celou výpravou na pozdější expedici napříč kontinentem v roce 1848.

Malba velkého nelétavého
ptáka.

Nemůže to být pštros emu –
stavba hlavy.

Je to *Genyornis*.

Problém: *Genyornis* vyhynul
před 40 000 lety.

Rentgenový styl maleb

- Chronologické změny v rentgenových malbách v této části Austrálie odráží doložené změny v prostředí
- Ryby byly často malovány na místech, která byla blízko pobřeží, klokani byli často malováni na vnitrozemských místech.

- Malby se také ale často lišily od místa k místu nezávisle na vzdálenosti od pobřeží a prostředí – tyto vzory se měnily i z jiných důvodů.
- Teritorialita a skupinová identita je v australských studiích skalních maleb velmi často spojována s regionálními rozdíly ve skalním umění.
- Ve skutečnosti je ale velmi obtížné tyto spojitosti ověřit.
- Umělecká činnost je motivována různými náboženskými i světskými záměry, umělecká díla jsou často jsou koncipovaná aby záměrně vyvolávala obskurní významy a interpretace a jsou zakořeněny v daném sociálním kontextu. Změny v sociálním kontextu můžou také zapříčinit změny ve skalním umění.
- Ve skutečnosti je obtížné najít spojitost mezi diverzitou skalních maleb a příslušností tvůrců k jednotlivým skupinám a velikostí jejich území.

- Ve většině případech se archeologický materiál, včetně skalního umění, zachová jen krátkou dobu. V příhodných podmínkách se může zachovat stovky nebo i tisíce let.
- Co se týče zachovalosti tak průměrně vždy převažují mladší lokality než starší – např. malý počet dochovaných lokalit z časného holocénu v porovnání s pozdním holocénem.
- Během prehistorie nacházeli australští domorodci zbytky starších kultur a to mohlo ovlivnit jejich uměleckou tvorbu a ideologii. Tento jev se nazývá „echo principle“, nebo-li „princip ozvěny“.
- Například na místo, kde se už vyskytovali malby mohli nakreslit jiné (signalizující změny v ideologii a společenských praktikách). Nebo mohli kopírovat vzory, které našli – v tomto případě, ale nemusela existovat kontinuita v kulturních významech a okopírované vzory mohli být vnímány úplně jinak.

Datování skalního umění

- Malby mají často organické části (umělec míchá barvu se slinami nebo lidskou krví), což znamená, že můžou být datovány radiokarbonovou metodou.
- V jednom případě bylo minimální stáří několika skalních maleb změřeno metodou OSL. Byla změřena zrnka křemene ze zkamenělého vosího hnízda, které překrývalo malby.
- Pro OSL měření byla zkamenělá vosí hnízda odstraněna v noci pomocí červeného světla. Malby nebyly poškozeny. Výsledek: > 17 000 let.

OPTICKY STIMULOVANÁ LUMINISCENCE (OSL)

- Absolutní datovací metoda využívaná v archeologii k datování sedimentů.
- Princip metody OSL spočívá v tom, že elektrony, které se uvolňují během rozpadu přirozeně se vyskytujících radioaktivních izotopů, jsou zachyceny v defektech krystalických mřížek minerálů. Počet těchto elektronů představuje OSL signál, který je možné změřit v laboratoři.
- Čím delší doba uplynula, tím více je elektronů zachycených v krystalických mřížkách a tím silnější OSL signál.
- OSL metoda měří sílu OSL signálu, z čehož se vypočítá doba, která uplynula od okamžiku, kdy zrnko minerálu (většinou křemene) bylo vystaveno dennímu světlu. Z tohoto důvodu vzorek musí být odebrán a dopraven do laboratoře v absolutní tmě – vystavení dennímu světlu vzorek znovu 'vynuluje' a tím pro další analýzu znehodnotí.
- OSL měří věk uložení vrstvy (tj. geologické stáří), které se ale nemusí rovnat stáří lidského osídlení.